

Програмово-методичний інструментарій

Анатолій В. ФУРМАН

**АВТОРСЬКА ПРОГРАМА ПРАКТИКУМУ
«НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА»**

Anatolii V. FURMAN

AUTHOR'S PROGRAM OF THE WORKSHOP «RESEARCH WORK»DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2023.02.190>

УДК 167:303.1-8

Пропонована розробка підготовлена більше п'яти років тому для другого (магістерського) рівня підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота дворічної освітньо-наукової програми «Соціальна робота та соціальна політика» з метою надання цій програмі прикладної вагомості і суто практичного спрямування, адже ця навчальна дисципліна не містить лекцій, а передбачає лише самостійну та індивідуальну роботу, тобто становить повноцінний практикум із виконання кожним здобувачем різної за змістом, обсягом, складністю і проблемністю науково-дослідної роботи. У першому півріччі цього року вказана НДП успішно пройшла чергову акредитацію, що підтверджують відповідні Сертифікати, видані Національним агентством із забезпечення якості освіти (дата видачі 27.03.2025 рік за №10589) та із новим шифром СРСП І10 Соціальна робота та консультування (дата видачі 09.05.2025 за №11994).

Внутрішня методологія пропонованого курсу-практикуму реалізує принципи, закономірності, похідні нормативи і поняттєво-категорійні засоби *авторського циклічно-вчинкового підходу* (див. Психологія і суспільство. 2013. №3. С. 72-85; 2022. №2. С. 6-48; 2023. №2. С. 6-50; 2025. №1. С. 24-79), що уможливив логіко-канонічне обґрунтування чотирьох змістових модулів як етапів-складників розв'язкового розгортання у професійному становленні соціальних працівників особистісно здійснюваного в ч и н к у наукового дослідження. Останній обіймає широкий діапазон *персонального практикування*: від розуміння місця науково-дослідної роботи у системах пошуково-пізнавальної активності, науково-дослідницької діяльності і наукового пізнання як довершеного вчинення до виконання соціально-психологічних пошукувань у єдності з методологічною, теоретичною, науково-проектною та експериментальною видами робіт й аж до пи-

семної та усної звітності (отримання наукових продуктів) і відрефлексування її результатів, новизни і практичної значущості. Отож, на р і в н і *ситуації* – це здійснення здобувачем найпростіших форм, методів і процедур науково-дослідної роботи в контексті соціально зорієнтованої пізнавально-пошукової діяльності та з методологічним настановленням на атрибуту наукового підходу і вимоги суспільно-політичної практики сьогочасного повсякдення; *мотивації* – покрокове зреалізування кожним здобувачем науково-дослідної роботи на особистісному рівні екзистенційної буттєвості за базовими параметрами, основними етапами, теоретичними та емпіричними результатами повноцінного психосоціального дослідження; *вчинкової дії* – системне практикування різних видів науково-дослідної роботи (методологічної, теоретичної, науково-проектної, експериментальної) в аналітичному розмежуванні і водночас у гносеологічному взаємодоповненні

їх синтетичних характеристик, сутнісних ознак та пояснювальних функцій у соціальній сфері життєдіяльності людини;

післядії – це полірефлексивне втілення у життя досвіду підготовки, написання та оформ-

лення здобувачем наукових текстів (од тез до кваліфікаційної роботи) за кращими взірцями наукового і літературного редагування, коректурної обробки тексту та оформлення ним власних наукових публікацій.

СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ-ПРАКТИКУМУ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 23 Соціальна робота

Спеціальність – 231 Соціальна робота

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота та соціальна політика»

Рік навчання: 2

Семестр: 3

Кількість кредитів: 9

Мова викладання: українська

Керівник

ПІБ

професор кафедри психології та соціальної роботи, д.психол.н.,
проф. **Фурман Анатолій Васильович**

Опис практикуму

Практико зорієнтований курс «Науково-дослідна робота» покликаний сформувати у магістрів соціальної роботи систему вмінь, навичок і компетентностей самостійно планувати, організовувати, здійснювати і фахово рефлексувати різні види, рівні, способи та засоби ефективного виконання науково-дослідної роботи у соціальній сфері сучасного інформаційного суспільства.

Авторська концепція курсу-практикуму охоплює чотири змістово-компетентнісні блоки діяльнісного вдосконалення науково-дослідницького вишколу кожного здобувача магістерського рівня професійної підготовки: а) спочатку висвітлюється й освоюється комплекс питань уможливлення науково-дослідної роботи у структурі соціально зорієнтованої діяльності; б) потім розглядається й опановується взаємозалежне оприявлення пізнавально-пошукової активності та науково-дослідної роботи в контексті канонічно здійснюваного психосоціального дослідження; в) далі описуються й опрацьовуються такі основні види й атрибутивні характеристики науково-дослідної роботи в соціальній сфері життєдіяльності, як методологічна, теоретична, науково-проектна, експериментальна; г) насамкінець упрозорюється нормативний зміст та оволодіваються різноманітні організованості наукової звітності, зокрема досвід підготовки, написання та оформлення відповідних текстів – наукових тез, доповідей, статей і власне кваліфікаційної роботи.

Структура практикуму

Години (інд./ сам) Денна	Тема	Результати навчання	Завдання
6/12	Тема 1. Дослідно-пошукова робота як передумова зреалізування наукового підходу / способу пізнання світу	Визначати зміст та обсяг понять «наука», «дослідження», «робота», «активність», «діяльність». Охарактеризувати засадничі складові та сутнісні ознаки наукового підходу, методу чи погляду на світ. Розуміннево досягнути науково-дослідну роботу як професійну діяльність, сферу пізнавальної творчості та персоніфіковану вітакультурну реальність	Виконання системи завдань наукового семінару-практикуму, обговорення відповідей, самостійна робота
6/12	Тема 2. Форми та рівні здійснення науково-дослідної роботи у соціальному пізнанні та конструюванні	Пропедевтично окреслити методологічну, теоретичну, проєктну, методичну, експериментальну форми науково-дослідної роботи соціального працівника і щонайменше мислєдіяльно опрацювати чотири рівні втілення її у повсякдення: від загальнонаукового та окремих соціогуманітарних наукових вимірів зазначеної роботи до конкретно-тематичного і ситуаційного аспектів її здійснення	Створення серії логіко-змістових мислєсхем за канонічними вимогами принципу кватерності (четвірності)
6/12	Тема 3. Система аналітико-пошукових методів наукового дослідження соціального спрямування	Усвідомити й аргументувати сферні локації суспільного, у яких конструктивне застосування мають такі аналітико-пошукові методи науково-дослідної роботи: декомпозиції, порівняння, нормування, агрегування, аналогій, виключень, закономірності, мінімаксу, балансування, класифікації, ранжування, спроб, моделювання, суперечності, парадоксу, систематизації, екстраполяції, індукції та дедукції, ідеалізації, формалізації, фокусування, синтезу та ін.	Вибір найзмістовніших дефініцій кожного з наведених методів як оптимального набору визначень можливих способів науково-дослідної роботи в соціальній сфері

6/12	Тема 4. Ускладнення дослідно-пошукової роботи за етапами взаємозумовленої генези науки і суспільної практики	Осмыслити й особисто прийняти за аксіому неподільність науки (теорії, раціонального знання) і практики (роботи, діяльності, вчинення) суспільного повсякдення людей. Аргументовано висвітлити калейдоскоп безперервного перетворення теорії у практику і практики в теорію на трьох еволюційних рівнях їхнього розвитку: а) буденному: лженаука – диспрактика; б) фаховому: прикладна наука – професійна практика; в) мистецькому: фундаментальна наука – унікальна майстерна практика	Презентації результатів виконаних індивідуальних завдань, їх наукове обговорення та рефлексивне оцінювання як продуктів конкретної соціально зорієнтованої науково-дослідної роботи
6/12	Тема 5. Поетапне планування науково-дослідної роботи за базовими параметрами соціального дослідження	Охарактеризувати сутнісні інваріанти науково-дослідної роботи на початкових етапах здійснення будь-якого повноцінного соціального дослідження, а саме розкрити зміст таких його етапів: актуальність теми, наукова проблема, стан наукової розробки теми, мета, завдання, об'єкт, предмет, концептуальна ідея, гіпотеза, теоретична основа, методологічна оптика, методи, організація, наукова новизна і практичне значення дослідження	Підготовка кожним здобувачем деталізованої програми власного кваліфікаційного (магістерського) дослідження та її відкрита презентація із визначенням змісту інтелектуальної роботи на основних етапах психо-соціального пошукування
6/12	Тема 6. Науково-дослідна робота на етапах теоретизації предмета соціального дослідження і його методологічного обґрунтування	Обґрунтувати зміст процедур, дій та особливостей здійснення науково-дослідної роботи на етапі теоретичного пошуку, тобто під час того надважливого періоду розгортання соціально-політичного аналізу, коли відбувається теоретизація предмета пошуку, створюється відповідна ідеальна його модель, котра далі підлягає методологічно аргументованому підтвердженню або запереченню	Сформулювати у розрізненому, хоча й у взаємодоповнювальному, вигляді теоретичну основу і методологічну оптику авторського соціально-політичного (магістерського) дослідження

6/12	Тема 7. Науково-дослідна робота на етапи емпіричного вивчення сутності окремого соціального предмета	Оприйвнити та описати етапи, зміст, процедури, хід-перебіг та інші особливості науково-дослідної роботи під час проведення емпіричної частини повноцінного соціального дослідження, а також вказати на переваги і можливі недоліки отриманої емпіричної моделі окремого людиновимірного упредметнення, зазначивши повноту чи перспективність її апробації	Презентація кожним здобувачем результатів емпіричного дослідження об'єкта і предмета соціального вивчення із зосередженням уваги на компетентності здійснюваної науково-дослідної роботи
6/12	Тема 8. Науково-дослідна робота на етапі системного аналізу отриманих результатів емпіричного дослідження та формулювання висновків	Організація наукової дискусії на предмет рефлексії здобувачами продуктивності власного емпіричного пошуку і здійсненої науково-дослідної роботи загалом й, зокрема, конструктивне обговорення отриманих кожним параметрів, індикаторів, показників та інших кількісних даних та якісних характеристик в напрямку обґрунтування або спростування раніше прийнятої концепції / гіпотези соціального дослідження	Підготовка і демонстрація здобувачами фаху «соціальна робота» презентації результатів власного емпіричного дослідження у вигляді рисунків, таблиць, графіків
6/12	Тема 9. Методологічна робота, її ознаки, схеми та пояснювальні функції	Розкрити нормативний зміст шести атрибутивних ознак методологічної роботи, а саме її суть (створення моделей, приписів, проєктів, технологій), універсальність (поєднання нормування, критики, дослідження, проєктування), інтегрування / синтез різних знань, подвійність методологічного знання (про мислення і діяльність і водночас про їх об'єкти), множинність позицій (відносно об'єкта, його упредметнення, різних систем кодування інформації), нарешті її роль як засобу розвитку методологічного мислення	Виконання комплексу тренінгових завдань на розмежування методологічної роботи від теоретичної, методичної, епістемологічної, пізнавальної, інформаційної

6/12	Тема 10. Теоретична робота і системна характеристика її ознак	Аргументувати шість ключових ознак теоретичної роботи, а саме прийняття наукового підходу як способу раціонального пізнання світу, виокремлення із пізнавальної реальності ідеального об'єкта, упредметнення цього об'єкта, відшукування адекватного предмету методу пізнання його сутності, впорядкування раціональних знань у систему (передусім у концепцію, теорію, парадигму), емпіричне і суто експериментальне підтвердження вірогідності теоретичних побудов досліджуваного об'єкта	Перевірка здобутого кожним магістром теоретичного знання за темою своєї кваліфікаційної роботи на істинність експериментальним шляхом, тобто на його відповідність ідеальному об'єкту соціального пізнання / конструювання.
6/12	Тема 11. Наукова проєктна робота і системна характеристика її ознак	Висвітлити шість засадничих ознак науково-проєктної роботи: а) її суть полягає у створенні реальних проєктів; б) проєктування узасаднюється на методології мислєдїяльності; в) має місце конкретна реалізаційна подвійність у використанні методологічних і методичних знань; г) отримуване наукове проєктне знання характеризується потрійністю – теоретичне, практичне і про діяльність та мислення; д) ця робота пов'язана з освоєнням варіативного поля реалізації як каналів проєктування, так і самих наукових проєктів; е) інтеграція проєктного знання відбувається за схемами конструювання майбутнього	Створення кожним здобувачем науково обґрунтованого і практично реалізованого соціального проєкту на актуальну тему українського сьогодення за універсальною структурно-логічною схемою та його публічний захист
6/12	Тема 12. Експериментальна робота і системна характеристика її сутнісних ознак	Описати та сприяти діяльному опануванню шестиатрибутивним набором здійснення експериментальної роботи в лоні науково-дослідної діяльності: створення особливих (штучних) умов для проведення дослідження, емпірична перевірка теоретичної концепції на істинність / адекватність, відмінна від буденного пізнання техніка експериментування, побудова емпірично обґрунтованої онтологічної картини певного складного соціального об'єкта,	Виконання здобувачами серії експериментальних завдань, спрямованих на емпіричне підтвердження істинності чи помилковості у розвитку або функціонуванні численних ідеалізованих

		продукування в експериментальній ситуації узагальненого знання, поєднання конкретних експериментальних фактів і незалежних від експериментатора знань про соціальний об'єкт	об'єктів соціально-політичної реальності різних країн
6/12	Тема 13. Науковий текст, його різновиди, структура, стилістика	Поінформувати здобувачів про основні види наукового тексту, а саме про оглядовий, аналітичний, описовий, методологічний, науково-проектний, методичний, узагальнювальний інваріанти друкованого наукового продукту; охарактеризувати структурні складові та стилістику канонічного наукового тексту: вступ, теоретична частина, методологія і методи, емпірична частина, узагальнення і висновки	Рефлексивна аналітична робота здобувачів із різними науковими текстами, відкрите аргументоване звітування про їх видову приналежність, структурну побудову і стилістику
6/12	Тема 14. Науково-дослідна робота над написанням наукових тез, доповідей, статей, кваліфікаційної роботи	Висвітлити найпоширеніші в науковій сфері форми і способи звітування, зосередивши дослідницьку свідомість на основних видах наукових публікацій (тези, стаття, брошура, монографія), а також алгоритмізувати процес підготовки тез як підсумковий етап виконання здобувачем завдань власного кваліфікаційного (магістерського) дослідження	Обґрунтування ідеї і назви наукової публікації за темою своєї кваліфікаційної роботи, складання плану тез, підбір для цього ново-напрацьованого матеріалу і власне написання самого авторського тексту
6/12	Тема 15. Нормативні вимоги до оформлення наукових публікацій	Вивчити затверджені вченою радою університету вимоги до оформлення кваліфікаційної (магістерської) роботи та до наукових публікацій, які виконуються за її результатами; мати уявлення про наукове і літературне редагування україномовних текстів, про внесення коректурних правок до нього і про тонкощі публічної презентації здобутого психосоціального знання під час захисту магістерської роботи	Кількаетапна науково-дослідна робота із створеними самим здобувачем текстами: у чернетці, начисто, перша і друга наукові редакції, літературна перевірка, коректура і максимальне поліпшення змісту викладеного

Літературні джерела

1. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: монографія / О.І. Бульвінська, Н.О. Дівінська, Н.О. Дяченко та ін.; за ред. О.Г. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с.
2. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень. Київ: Кондор, 2009. 205 с.
3. Методика організації науково-дослідної роботи: навчальний посібник / Г.І. Артемчук, В.М. Курило, П.М. Кочерган. Київ: Форум, 2000. 271 с.
4. Методологія науково-дослідницької діяльності: навчальне видання / уклад. Т.А. Роїк. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. 56 с.
5. Основи методології та організації наукових досліджень / за ред. А.Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
6. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі. Київ, 2003. 116 с.
7. Стандарт Національної академії наук України. Організація і проведення науково-дослідних робіт СОУ НАН 73.1-001:2011: видання офіційне. Київ: НАН України, 2011. 28 с.
8. Султанова Л.Ю. Формування готовності студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 168 с.
9. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: практичний посібник / В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скиба; за ред. О. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 174 с. URL: <http://ihed.org.ua/ua/resursy/biblioteka.html>.
10. Фурман А.В. Соціальні і соціологічні дослідження: подібність, відмінність, учинкова організація. *Вісник культурний млин: методологічний альманах*. 2021. Модуль 22. С. 4-14.
11. Фурман А.В., Дубно А.В. Психодіагностична компетентність соціального працівника: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 102 с.
12. Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи: підручник. Київ: Академія, 2018. 160 с.
13. Фурман О.Є. Взаємоспричинення парадигм, стратегій, класів і методів соціально-психологічного впливу. *Психологія і суспільство*. 2019. №2. С. 44-65.
14. Фурман О.Є., Шафранський В.В., Гірняк Г.С. Міжособове спілкування і вплив як осереддя та інструмент соціально-психологічної роботи. *Психологія і суспільство*. 2022. №2. С. 83-96.
15. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ: Знання, 2008. 310 с.
16. Яремчук В. Основи науково-дослідної роботи студентів: навчальний посібник. Острого: НУ «Острозька академія», 2012. 56 с.

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися встановлених дедлайнів. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т. ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування (наприклад, програма Kahoot).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за дисципліну розраховується наступним чином:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	20%	20%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Поточне оцінювання	Модульний контроль	Самотренінг	Самостійна робота
Оцінка за поточні досягнення як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час опитування на кожному практичному занятті (тема 1-8)	Модульна контрольна робота (теми 1-8)	Оцінка за поточні досягнення як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час опитування на кожному практичному занятті (тема 9-15)	Модульна контрольна робота (теми 9-15)	Сумарна оцінка за результативність науково-дослідної роботи (за її видами) здобувача	Оцінка за самостійно виконане індивідуальне завдання із підготовки до друку наукових тез за темою кваліфікаційного (магістерського) дослідження

Шкала оцінювання студентів:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Науково-дослідна робота», ступінь вищої освіти – магістр, галузь знань – 23 Соціальна робота, спеціальність – 231 Соціальна робота, освітньо-наукова програма – «Соціальна робота та соціальна політика»

кафедра психології та соціальної роботи

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)
Денна	2	3	-	-	90	-	180	270	3

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ПРАКТИКУМУ)**1. Опис дисципліни «Науково-дослідна робота»**

Дисципліна	Галузь знань, спеціальність, ОПП, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS - 9	Галузь знань: 23 Соціальна робота	Статус дисципліни вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів - 4	Спеціальність - 231 Соціальна робота	Рік підготовки: Денна - 2 Семестр: Денна - 3
Кількість змістових модулів - 4	Освітньо-професійна програма - «Соціальна робота та соціальна політика»	
Загальна кількість годин - 270	Ступінь вищої освіти - магістр	Самостійна робота: Денна - 180 год. Індивідуальна робота - 90 год.
Тижневих годин: Денна форма навчання - 19.3 з них аудиторних - 6.4		Вид підсумкового контролю - залік

2. Мета й завдання вивчення дисципліни-практикуму «Науково-дослідна робота»

2.1. Мета вивчення дисципліни: осмислення і практичне використання низки завдань і діяльностей здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня підготовки, котрі формують у них цілісну систему вмінь, навичок і компетентностей самостійно планувати, організовувати, здійснювати і фахово рефлексувати різні види, рівні, способи та засоби ефективного виконання науково-дослідної роботи у соціальній сфері сучасного інформаційного суспільства.

2.2. Завдання практикуму:

а) концептуально осягнути та діяльно освоїти комплекс питань уможливлення науково-дослідної роботи у структурі соціально зорієнтованого практикування;

б) детально розглянути й рефлексивно опанувати взаємозалежне оприявлення пізнавально-пошукової активності та науково-дослідної роботи в контексті канонічно здійснюваного психосоціального дослідження;

в) розуміннево осмислити й досконало опрацювати такі основні види та атрибутивні характеристики науково-дослідної роботи в соціальній сфері життєдіяльності, як методологічна, теоретична, науково-проектна, експериментальна;

г) усвідомити нормативний зміст і компетентно оволодіти різноманітними організаційними науковою звітності, щонайперше здобути досвід підготовки, написання та оформлення відповідних текстів – наукових тез, доповідей, статей і власне кваліфікаційної роботи.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ФК4. Здатність до впровадження методів і

технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи.

ФК6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг.

ФЛ11. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.

ФК15. Здатність до оволодіння навичками самостійного опанування новими знаннями, використовуючи сучасні освітні та дослідницькі технології у соціальній сфері.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни-практикуму:

Набуття здобувачами компетентності з курсу можливе за актуалізації їхніх знань та умінь з дисциплін: «Методологія наукових досліджень», «Ділові комунікації англійською мовою», «Соціальна робота в громаді».

2.5. Результати навчання

ПРН2. Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про практики соціальної роботи, формулювати висновки та рекомендації щодо їх впровадження.

ПРН5. Збирати та здійснювати кількісний і якісний аналіз емпіричних даних.

ПРН9. Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання.

ПРН15. Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та управлінських рішень.

ПРН20. Узагальнювати результати власних наукових досліджень та оприлюднювати їх у формі наукових звітів (тез, статей, доповідей тощо).

3. Програма навчальної дисципліни-практикуму

Змістовий модуль 1.

Науково-дослідна робота у структурі соціально зорієнтованої пізнавальної діяльності

Тема 1. Дослідно-пошукова робота як передумова зреалізування наукового підходу / способу пізнання світу.

Визначати зміст та обсяг понять «наука», «дослідження», «робота», «активність», «ді-

яльність», «вчинок». Охарактеризувати засадничі складові та сутнісні ознаки наукового підходу, методу чи погляду на світ. Розуміннево осягнути науково-дослідну роботу як професійну діяльність, сферу пізнавальної творчості та персоніфіковану вітакультурну реальність; особливості науково-дослідної роботи у соціально-політичному дискурсі сучасної України, її відмінності, переваги і недоліки порів-

няно з аналогічними дискурсами країн Європейського Союзу і США.

Індивідуальна робота (ІР): розуміння та аргументоване артикулювання цільових і змістових особливостей науково-дослідної роботи в аналітичному співвіднесенні із пізнавально-пошуковою активністю, дослідницькою діяльністю і вчинком пізнання в контексті засадничих складових наукового підходу або погляду на світ.

Самостійна робота (СР): особисте виконання здобувачем системи завдань, підготовлених викладачем, на предмет базового понятійного визначення мети, форм, змісту та результатів науково-дослідної роботи у соціогуманітарній сфері суспільства.

Тема 2. *Форми та рівні здійснення науково-дослідної роботи у соціальному пізнанні та конструюванні.*

Пропедевтично окреслити методологічну, теоретичну, проєктну, методичну, експериментальну форми науково-дослідної роботи соціального працівника і щонайменше мислительно опрацювати чотири рівні втілення її у повсякдення: від загальнонаукового та окремих соціогуманітарних наукових вимірів зазначеної роботи до конкретно-тематичного і ситуаційного аспектів її здійснення. Аргументувати і на конкретних прикладах продемонструвати методологічну обґрунтованість, теоретичну доцільність і практичну значущість різнорівневого втілення у життя науково-дослідної роботи; зокрема, з'ясування суті соціально-політичних процесів і подій у країні вимагає переважання загальнонаукового щабля висвітлення, гуманітарної допомоги вразливим верствам населення – детального соціогуманітарного аналізу, психосоціального клімату трудового колективу – відповідного конкретно-тематичного, чітко упредметненого, наукового пошуку, феноменів міжособистісної атракції сумісності чи толерантності – ситуаційного психосоціального вивчення.

ІР: побудова кожним окремим здобувачем на основі аналізу наукових і підручникових текстів й залежно від власних інтелектуальних та особистісних можливостей двох-чотирьох *мислешем* за вимогами принципу кватерності (четвірності), а саме основних форм науково-дослідної роботи, структур дослідницьких діяльності та вчинення, основних категорій сучасної соціально-політичної науки, рівнів організації соціогуманітарного знання.

СР: самоперевірка здобувачем повноти свідомого оперування поняттєво-категорійними засобами дослідницько-пошукової роботи як передумови успішних соціального пізнання і конструювання соціально-політичної дійсності довкола себе в майбутньому.

Тема 3. *Система аналітико-пошукових методів наукового дослідження соціального спрямування.*

Усвідомити й аргументувати сферні локації суспільного, у яких конструктивне застосування мають такі аналітико-пошукові методи науково-дослідної роботи: декомпозиції, порівняння, нормування, агрегування, аналогії, виключень, закономірності, мінімаксу, балансування, класифікації, ранжування, спроб, моделювання, суперечності, парадоксу, систематизації, екстраполяції, індукції та дедукції, ідеалізації, формалізації, фокусування, синтезу та ін. Подібність, відмінність і вчинкова організація соціальних і соціологічних досліджень. Процес соціологічного дослідження як наступність сукупності етапів здійснення науково-дослідної роботи: визначення проблеми і вибір теми наукового пошуку, вивчення існуючих літературних джерел та ознайомлення з наявними дослідженнями за обраною темою, формулювання гіпотез і пропедевтика взаємозв'язку між досліджуваними змінними, вибір основного та допоміжних методів (опитування, експеримент, спостереження та ін.), проведення дослідження і збір даних та занотування отриманої інформації, інтерпретація результатів та оцінка вагомості зібраних даних, оприлюднення результатів дослідження у вигляді письмових та усних наукових звітів.

ІР: вибір та опанування здобувачем найзмістовніших дефініцій кожного з наведених аналітико-пошукових методів в індивідуально-психологічній проєкції на критерії оптимального набору способів науково-дослідної роботи у соціогуманітарній сфері суспільства.

СР: особисте опрацювання здобувачем самостійно вибраного методу соціального дослідження (спостереження, опитування, експеримент тощо) у довершеній сукупності прийомів і процедур пошукування, які виконуються для збору, аналізу та інтерпретації отриманих даних про соціальні явища, процеси, події.

Тема 4. *Ускладнення дослідно-пошукової роботи за етапами взаємозумовленої генези науки і суспільної практики.*

Осмыслити й особисто прийняти за аксіому неподільність науки (теорії, раціонального знання) і практики (роботи, діяльності, вчинення) суспільного повсякдення людей. Аргументовано висвітлити калейдоскоп безперервного перетворення теорії у практику і практики в теорію на трьох еволюційних рівнях їхнього розвитку: а) буденному: лженаука – диспрактика; б) фаховому: прикладна наука – професійна практика; в) мистецькому: фундаментальна наука – унікальна майстерна практика. У форматі наукового розуміння / пізнання / конструювання соціальної дійсності у її безкраїх горизонтах буттєвості та поліфонійного осягнення ресурсами людської думки-свідомості розкритикувати редуковане (спрошене, вихолощене) розуміння практики як роботи виключно у площині матеріального виробництва (виготовлення речей, зміна природного ландшафту, створення продуктів так званої другої природи, себто культури, і т. ін.). Водночас доказово обстоювати у цьому проблемному питанні таку методологічну максиму: «Практичне є все те, що можливе через свободу» (І. Кант), тоді як «теоретичне є все те, що можливе через слово, живе мовлення, спілкування» (А.В. Фурман). Тому має місце онтологічна й відтак феноменологічна і гносеологічна неподільність теоретизування і практикування у свідомому житті будь-якої усупільненої особи, яка практикує, теоретизуючи, або теоретизує, практикуючи.

ІР: письмова аргументація пояснювальних обмежень суто матеріалістичного розуміння практики у її протиставленні теорії й одночасно у формі індивідуально підготовлених тез реальної діалектики теоретизування і практикування на різних рівнях життєздійснення людини як суб'єкта (поведінка в найближчому соціумі), особистості (причетність до світу діяльностей) та індивідуальності (здійснення особою вчинків на своєму життєвому шляху).

СР: персональне опрацювання і публічна презентація кожним здобувачем аргументованого поєднання псевдонауковості і диспрактики у повсякденні посередньої людини, прикладної соціогуманітарної науки інтерпретаційного характеру і професійної соціальної практики, фундаментальних соціологічних теорій, соціальних програм і проєктів та майстерних способів міжособистісного практикування компетентісно вишколеним соціальним працівником.

Змістовий модуль 2.

Пізнавально-пошукова активність і науково-дослідна робота в контексті канонічно здійснюваного психосоціального дослідження.

Тема 5. Поетапне планування науково-дослідної роботи за базовими параметрами соціального дослідження.

Охарактеризувати сутнісні інваріанти науково-дослідної роботи на початкових етапах здійснення будь-якого повноцінного соціального дослідження, а саме розкрити зміст таких його етапів: актуальність теми, наукова проблема, стан наукової розробки теми, мета, завдання, об'єкт, предмет, концептуальна ідея, гіпотеза, теоретична основа, методологічна оптика, методи, організація, наукова новизна і практичне значення дослідження. Усвідомити чотири засадничі факти на початкових етапах здійснення соціального дослідження: а) всі наукові пошуки починаються з певної проблеми, що хвилює чи бентежить працівників соціальної сфери; б) далі формулюється тема науково-дослідної роботи, яка має бути розкрита, висвітлена наявними дослідницькими методами і засобами; в) потім визначенню підлягають основні параметри пошукування, а саме його мета і завдання, об'єкт і предмет; г) насамкінець логіко-змістова обґрунтування охоплює всі решта параметрів названого дослідження як підсумок створення пілотного проєкту.

ІР: рефлексивний вибір здобувачем із низки запропонованих теми кваліфікаційної роботи, яка: 1) найбільше імponує його особистим уподобанням та інтересам, 2) є актуальною у розумінні ним її суспільної важливості й особливої практичної значущості, 3) особистісно приймається ним як така, що змістовно охоплює певний ментальний досвід і пропедевтичні соціогуманітарні знання, 4) посилення для його індивідуальних (розумових, соціальних, волевових тощо) здібностей і самісно-психологічних особливостей.

СР: самостійна підготовка кожним здобувачем за попереднім методологічним настановленням (нормативною схемою) викладача початкового програмного здійснення власного кваліфікаційного (магістерського) дослідження і відкрита презентація ним визначеного змісту інтелектуальної роботи на окремих стадіях соціально-психологічного пошукування.

Тема 6. Науково-дослідна робота на етапах теоретизації предмета соціального дослідження і його методологічне обґрунтування.

Обґрунтувати зміст процедур, дій та особливостей здійснення науково-дослідної роботи на етапі теоретичного пошуку, тобто під час того надважливого періоду розгортання соціально-політичного аналізу, коли відбувається теоретизація предмета пошуку, створюється відповідна ідеальна його модель, котра далі підлягає методологічно аргументованому підтвердженню або запереченню. З'ясувати зміст, форми, методи та особливості уможливлення довершеного теоретичного дослідження у соціогуманітарній сфері суспільства, передусім аргументувати обов'язковість дотримання ним таких процедур і дій: а) забезпечення безперервної власної мисленнєвої взаємодії із чітко упредметненим об'єктом свого соціального вивчення, б) формулювання на проблемно-тематичному матеріалі наукових припущень, їх підтвердження чи спростування та вибір з них кількох гіпотез, в) визначення завдань дослідження до кожного з трьох розділів кваліфікаційної роботи, г) прогнозування оптимального набору методів наукового пошуку (ідеалізування, абстрагування, мисленнєвого моделювання та ін.) та умов їх ефективного зреалізування, д) створення теоретичної схеми, моделі або концепції пізнання / конструювання тематично визначеного об'єкта соціально-психологічного аналізу.

ІР: особисте опрацювання дефініцій теоретичних методів, що найчастіше застосовуються у соціальних і соціологічних дослідженнях (щонайперше побудова ідеальних моделей, гіпотез, концепцій, сутнісних конструктів, гносеологічних конструкцій оновленого раціонального знання), а також порівняльний аналіз особливостей застосування цього класу методів під час здійснення прикладних розвідок та індивідуально виконаних наукових програм і проєктів.

СР: раціонально досягнути відмінність і схожість між теоретичною (ідеальною) та методологічною (оргдіяльнісною) моделями об'єкта соціального вивчення і сформулювати у розрізненому, хоча й у взаємодоповнювальному, вигляді теоретичну основу і методологічну оптику авторського соціально-політичного (кваліфікаційного) дослідження.

Тема 7. Науково-дослідна робота на етапі емпіричного вивчення сутності окремого соціального предмета.

Оприявнити та описати етапи, зміст, процедури, хід-перебіг та інші особливості науково-дослідної роботи під час проведення ем-

піричної частини повноцінного соціального дослідження, а також вказати на переваги і можливі недоліки отриманої емпіричної моделі окремого людиновимірного упредметнення, зазначивши повноту чи перспективність її апробації. Охарактеризувати такі основні методи емпіричного дослідження в сучасному соціально-політичному дискурсі, як спостереження, опитування (анкетування, інтерв'ю, бесіда), експеримент, кількісні вимірювання та аналіз продуктів соціальної діяльності; вказати і письмово зафіксувати переваги і недоліки кожного з них. Висвітлити та апробувати щонайменше п'ять базових процедур і дій емпіричного пошуку: етапи організації цієї фази науково-дослідної роботи; змістовне розмежування характеристик, параметрів та ознак предмета соціального вивчення; план здійснення прийомів та операцій емпіричного пошукування; зреалізування багатоканального процесу емпіричного дослідження; фіксація даних та збір інформації під час емпіричного практикування у вигляді індикаторів, показників, параметрів.

ІР: побудувати емпіричну модель власної, чітко упредметненої, кваліфікаційної роботи, максимально враховуючи, з одного боку, самостійні напрацювання конкретним здобувачем під час створення та опису методологічної і теоретичної моделей виконаного дослідження, з іншого – власний розумовий та особистісний потенціал, індивідуально-психологічні інтенції і спроможності.

СР: на рівні особистості здобувача самостійно виконати всі завдання емпіричної частини соціального дослідження і презентувати отримані результати цього етапу наукового пошуку у вигляді письмового звіту (тез або статті та окремого розділу кваліфікаційної роботи) та у формі публічної артикуляції, зосереджуючи увагу на компетентності здійснюваної споглядально-дослідницької роботи, а також формулюючи емпіричні залежності, узагальнення, факти.

Тема 8. Науково-дослідна робота на етапі системного аналізу отриманих результатів емпіричного дослідження та формулювання висновків.

Організація наукової дискусії на предмет рефлексії здобувачами продуктивності власного емпіричного пошуку і здійсненої науково-дослідної роботи загалом й, зокрема, конструктивне обговорення отриманих кожним параметрів, індикаторів, показників та інших кіль-

кісних даних та якісних характеристик в напрямку обґрунтування або спростування раніше прийнятої концепції / гіпотези соціального дослідження. Детально зреалізувати головні дослідницькі процедури і дії під час опрацювання результатів проведеного емпіричного дослідження об'єкта соціально-політичного вивчення: а) критичний аналіз усіх отриманих величин і даних як індикаторів, показників, параметрів; б) інтерпретація / витлумачення цих даних із позиції певної теорії, концепції чи принаймні ідеальної моделі; в) розмежування змістовних (якісних) і формальних (кількісних) даних проведеної емпірично-пошукової роботи; г) з'ясування того, наскільки достовірні раніше сформульовані гіпотези дослідження; д) визначення похибок (упущень, прогалин, помилок) здійсненого емпірично-аналітичного пошуку.

ІР: особисто підготувати й аргументовано продемонструвати в академічній групі «соціальна робота» презентацію результатів проведеного емпіричного дослідження у вигляді рисунків, таблиць, графіків із рефлексивним зосередженням системного аналізу на виявлених залежностях, неочікуваних даних та емпіричних фактах у розвитковому функціонуванні соціального об'єкта вивчення.

СР: самостійно обґрунтувати істинність двох відомих тез методологічного характеру Л.С. Виготського: а) «...всякий експеримент є аналіз в дії, як усілякий аналіз становить експеримент у думці; відтак правильно було б назвати його експериментальним методом» (*Психологія і суспільство*. 2003. №1. С. 168); б) «Сила аналізу – в абстракції, як сила експерименту – в штучності» (Там само, с. 170).

Змістовий модуль 3.

Види та системні характеристики науково-дослідної роботи в соціальній сфері життєдіяльності людини

Тема 9. Методологічна робота, її ознаки, схеми та пояснювальні функції.

Розкрити нормативний зміст шести атрибутівних ознак методологічної роботи, а саме її суть (створення моделей, приписів, проєктів, технологій), універсальність (поєднання, нормування, критики, дослідження, проєкування), інтегрування / синтез різних знань, подвійність методологічного знання (про мислення і діяльність і водночас про їх об'єкти), множинність позицій (відносно об'єкта, його упредметнення, різних систем кодування інформації), нарешті її роль як засобу роз-

витку методологічного мислення. Діяльно опанувати нормативними вимогами створення *мислесхем* як базових засобів методологічної роботи і як первинних інструментів професійного методологування, що конструюються за принципом кватерності (четвірності) за формулою «3+1», або за принципом квінтетності (п'ятерності) за формулою «3+1=1». Аргументувати широку доцільність використання мислесхем як у соціальній роботі, так і в науково-дослідній, адже кожна окрема «мислесхема із чотирьох-п'яти внутрішньо збалансованих категорій чи понять упорядковує хаотичне знання, отримане незалежно від досвіду, шляхом самоспричинення внутрішньої активності як людської здатності здійснювати не лише досвідне, а й позадосвідне пізнання, котре І. Кант й називає апіорним...; вона є штучно-ідеальний конструкт, що фіксує тотальну зв'язність та певну впорядкованість хаотично розсіяного вітакультурного досвіду, його різноманітну знаннєву презентацію» (*Психологія і суспільство*. 2006. №2. С. 84).

ІР: особисто аргументувати інструментальну доцільність для утвердження соціальних розуміння, пізнання, конструювання, рефлексії мислєдіяльного використання запропонованих викладачем кватерних мислесхем шести базових ознак методологічної роботи на індивідуальному рівні (інтереси, інтелектуальність, волюві риси-якості тощо) виконання здобувачем набору відповідних завдань залежно від власних спроможностей і компетентностей.

СР: без сторонньої допомоги, самотужки описати основний зміст пояснювальних функцій кожної із шести ознак методологічної роботи, здійснюваної в контексті науково-дослідного пошуку, а саме обґрунтувати її відмінності від: а) теоретичної роботи, б) методичної, в) різних типів раціонального знання, г) наукових і водночас рефлексивних знань, д) різних упредметнень (себто предметних позицій) у виробленні об'єктивного знання, е) можливих схем побудови діяльності (вивчення, конструювання тощо), з одного боку, та схем самої науково-дослідної діяльності в індивідуальному і колективному виконанні – з іншого.

Тема 10. Теоретична робота і системна характеристика її ознак.

Аргументувати шість ключових ознак теоретичної роботи, а саме прийняття наукового підходу як способу раціонального пізнання світу, виокремлення із пізнавальної реальності

ідеального об'єкта, упредметнення цього об'єкта, відшукування адекватного предмету методу пізнання його сутності, впорядкування раціональних знань у систему (передусім у концепцію, теорію, парадигму), емпіричне і суто експериментальне підтвердження вірогідності теоретичних побудов досліджуваного об'єкта. Висвітлити науково-дослідну роботу у соціогуманітарному пізнанні і практикуванні як таку, що обов'язково містить теоретичний аспект / складник, канонічним результатом якої є створення соціальної, а можливо навіть соціологічної, т е о р і ї як доведеної системи раціогуманітарного знання, що пояснює певну сукупність суспільних явищ, процесів, подій і, задіюючи до своєї архітекτονіки низку взаємопов'язаних понять, принципів, концепцій, закономірностей, факторів, виходить за світ емпірії (тобто всього, що підлягає спогляданню) у сферу невидимої та неочевидної соціальної дійсності, виявляючи закономірності (каузальні, генетичні, синергійні та ін.) функціонування і розвитку не реальних, а ідеальних об'єктів, що створюються й вактуальнюються у самобутньому життєпоточі людської свідомості. Водночас обґрунтувати важливий постулат будь-якої продуктивної свободи-практики: кожна теорія більшою чи меншою мірою узасаднює нові горизонти практикування й тому незамінна на своєму місці, передусім як пояснювальний, описовий і передбачувальний інструмент у взаємодії людини зі світом.

ІР: здійснити критичну оцінку можливостей наявних психосоціальних теорій і соціально-політичних практик, зважаючи на те, що будь-яка, навіть найсучасніша, теорія цього епістемологічного формату дає лише односторонні, абстрактні проєкції соціальної дійсності, тоді як практика соціального повсякдення завжди набагато складніша і багатша будь-якої теорії; до того ж остання потребує головним чином чистого рефлексивного мислення, а діяльність чи вчинкові форми практики неможливі без сприймання, розуміння, ситуаційної гнучкості та витонченості процедур, прийомів і дій.

СР: особиста, кількаразово відрефлексована й концептуально аргументована, перевірка здобутого кожним майбутнім магістром теоретичного знання за темою своєї кваліфікаційної роботи, з одного боку, на методологічну обґрунтованість, з іншого – на істинність експериментальним шляхом, тобто на відповідність цього знання ідеальному об'єкту соціального пізнання / конструювання.

Тема 11. Наукова проєктна робота і система характеристика її ознак.

Висвітлити шість засадничих ознак науково-проєктної роботи: а) її суть полягає у створенні реальних проєктів; б) проєктування узасаднюється на методології мислєдїяльностї; в) має місце конкретна реалізаційна подвійність у використанні методологічних і методичних знань; г) отримуване наукове проєктне знання характеризується потрійністю – теоретичне, практичне і про діяльність та мислення; д) ця робота пов'язана з освоєнням варіативного поля реалізації як каналів проєктування, так і самих наукових проєктів; е) інтеграція проєктного знання відбувається за схемами конструювання майбутнього. Зосередити свідомісні, передусім інтелектуальні, досвідні і вольові, зусилля здобувачів магістерського рівня підготовки на осягненні сутності та особливостей наукового проєктування як специфічної, суто прикладної або ще практико-зорїєнтованої, науково-дослідної роботи, у якій головним знаряддям і водночас продуктом є **п р о є к т** – соціальний, психотерапевтичний, соціально-політичний, екологічний і т. ін., що окреслює теоретичні обрїї функціонування окремого аспекту свободи-практики життєдіяльності людини. Відрефлексувати головні завдання вказаного проєктування, передусім забезпечення режиму ефективності та оптимальності функціонування рукотворної сфери чи фрагмента дійсності (природоохоронної, інженерно-технічної, соціальної, психокультурної тощо), штучного універсуму людської життє-активності взагалі. Аргументувати науковий проєкт не лише як умову і ресурс реалізації певної системи вимірів, засобів і критеріїв конструювання окремої діяльності, а й як синтетичну вітакультурну форму інтеграції теорії і практики, теперішнього і майбутнього, актуального й потенційного, природного і штучного.

ІР: ініціювати і створити залежно від особистісних здібностей і набутих дослідницьких спроможностей прийнятий за складністю соціальний проєкт як системне, одноаспектне чи локальне нововведення, що (за умов його втілення у життя) поліпшить окремі форми соціальної взаємодії українських громадян під час війни; причому авторський проєкт має характеризуватися чіткими просторово-часовими і ресурсними межами та інтегрувати його чотири основні складові: а) текстове оформлення, б) змістове наповнення, в) вміння ав-

тора чи авторів його репрезентувати, г) повноту чи перспективу впровадження.

СР: опанувати: 1) критеріями оцінювання / самооцінювання змісту соціального проєкту (актуальність, доступність, репрезентативність, достовірність, логічність, методичність, інноваційність, фінансова виправданість), 2) формою його текстового опису / подання (суть проблеми і нагальність теми; мета, цілі і завдання; терміни реалізації; очікувані результати; опис робіт чи послуг і вимоги до них; ресурсне забезпечення; механізми суспільної реалізації; оргуправлінське забезпечення; оцінка ефективності від реалізації), 3) репрезентаційними рамковими умовами на рівні представлення здобутих результатів, активно використаних методів і ресурсів проєкту.

Тема 12. Експериментальна робота і системна характеристика її сутнісних ознак.

Описати та сприяти діяльному опануванню шестиатрибутивним набором здійснення експериментальної роботи в лоні науково-дослідної діяльності: створення особливих (штучних) умов для проведення дослідження, емпірична перевірка теоретичної концепції на істинність / адекватність, відмінна від буденного пізнання техніка експериментування, побудова емпірично обґрунтованої онтологічної картини певного складного соціального об'єкта, продукування в експериментальній ситуації узагальненого знання, поєднання конкретних експериментальних фактів і незалежних від експериментатора знань про соціальний об'єкт. Обґрунтувати експериментальний метод (по-іншому, експеримент) у трьох його сутнісних визначення, вказавши на переваги та упущення кожного з них: а) це стратегія наукового дослідження, у процесі якого експериментатор маніпулює однією, кількома чи великою кількістю незалежних змінних під ретельним контролем, а також спостерігає за тим, як ці маніпуляції впливають на іншу (залежну) змінну; б) таке науково організоване вивчення об'єкта пізнання, коди дослідник активно й цілеспрямовано впливає на нього завдяки створенню штучних (експериментальних) умов, або шляхом використання природних умов, необхідних для виявлення невідомих раніше властивостей цього об'єкта; в) створення на практиці низки особливих – штучних, лабораторних, нереальних – умов для підтвердження уявлень про ідеальний об'єкт дослідження, його закономірності функціонування та розвитку у своєму світі (зокрема,

його постійне збереження) і на відношення експериментатора до цього об'єкта.

ІР: особисто зіставити два типових визначення експериментального дослідження (ЕД) на предмет їх евристичності та повноти відображення сутнісного змісту експериментування як різновиду науково-дослідної роботи: ЕД – це: 1) практика емпіричного пізнання, яка виявляє інформацію про наявність причинно-наслідкових зв'язків, маніпулюючи одним чи кількома чинниками (незалежна змінна) і контролюючи та залишаючи незмінними інші; 2) створення особливих штучних умов для проведення експерименту, що дають змогу здобувати узагальнені знання і підтверджують або спростовують ті чи інші онтологічні картини (схеми) певного фрагмента дійсності.

СР: шляхом самостійного аналізу актуального інформаційного поля сучасних соціальних мереж емпірично підтвердити істинність чи помилковість у розвитку або функціонуванні численних ідеалізованих об'єктів соціально-політичної реальності різних країн світу (до прикладу, підбір та осмислення емпіричних фактів того, як різні народи-нації сприймають сучасну війну в Україні, нав'язану імперською диктатурою РФ, і як вони насправді ставляться до українців та українства в цілому).

Змістовий модуль 4.

Науково-дослідна робота на етапі рефлексивної звітності (написання та оформлення наукових текстів)

Тема 13. Науковий текст, його різновиди, структура, стилістика.

Поінформувати здобувачів про основні види наукового тексту, а саме про оглядовий, аналітичний, описовий, методологічний, науково-проєктний, методичний, узагальнювальний інваріанти друкованого наукового продукту; охарактеризувати структурні складові та стилістику канонічного наукового тексту: вступ, теоретична частина, методологія і методи, емпірична частина, узагальнення і висновки. Крім чіткої структурної побудови, вказаний текст у завершеному вигляді становить інтелектуальний продукт наукового дослідження, що оформляється як цілісний, концептуально, логічно і стилістично зорганізований опис-презентація раціональних знань, проблем, гіпотез, методів, фактів, узагальнень у певній галузі науки. Аргументувати його специфічну термінологію, об'єктивний і доказовий характер змісту, системність повідомлень, по-

яснень і тверджень про певний фрагмент природної, соціальної чи психодуховної дійсності. Висвітлити науковий текст як: а) знакову форму раціонального знання, що не може існувати без попередньо здійснюваного дослідження; б) логічну послідовність частин (вступ, основна частина, висновки), що здебільшого становлять своєрідні розділи (до прикладу, методи, результати, обговорення); в) особливий тезаурус (поняттєво-категорійний апарат), предметну термінологію, аббревіатури і складні формулювання; г) знеособлений стиль викладу матеріалу і його збагачення доведеними фактами; д) відрефлексовані проблемність і гіпотетичність новоздобутого раціонального знання.

ІР: здійснити у персональному виконанні кожного здобувача індивідуально посилену, рефлексивно інтенційовану, аналітико-синтектичну, дослідницьку роботу із кількома різними за складністю, призначенням і характером викладу матеріалу науковими текстами соціального спрямування; відкрито й аргументовано прозвітувати про їх структурну побудову, складність змісту та трудність чи проблемність для адекватного розуміння й інтерпретації кожного з них, а також відмітити їх стильові особливості.

СР: самостійно опрацювати і законспектувати чотири знакові для українського соціально-політичного дискурсу і національної культури, невеликі за обсягом, проте винятково змістовні та глибокі за світоглядною прозорливістю, різні за видовою приналежністю і за стильовою ритмікою викладу матеріалу, наукові твори (тексти): 1) Бердяєв М.О. Парадокс брехні (*Психологія і суспільство*. 2014. №4. С. 20-23); 2) Гриценко П.Ю. Мова – буття українськості (Там само. 2024. №2. С. 6-13); 3) Фурман А.В. Мовно-мовленнєві ресурси розширення і збагачення українськості (Там само. С. 14-23); 4) Багрянний І. Чому я не хочу вертатись до СРСР? (Там само. 2025. №2. С. 55-62).

Тема 14. Науково-дослідна робота над написанням наукових тез, доповідей, статей, кваліфікаційної роботи.

Висвітлити найпоширеніші в науковій сфері форми і способи звітування, зосередивши дослідницьку свідомість на основних видах наукових публікацій (тези, стаття, брошура, монографія), а також алгоритмізувати процес підготовки тез як підсумковий етап виконання здобувачем завдань власного кваліфікаційного (магістерського) дослідження. Зосередити дослідницьку увагу здобувачів на правилах та

особливості здійснення інтерпретаційно-дослідної роботи з науковими текстами і, зокрема, таким найпростішим її видом, як реферування літературних джерел – праць науковців і мислителів, тобто на процесі письмової підготовки доповіді на певну тему, що передбачає огляд відповідних об'єкту і предмету пошуку джерел, їх виклад своїми словами, цитування базових визначень із зазначення сторінки чи сторінок текстового оригіналу і деталізацію плану дій при цьому: написання вступу і визначення його основних параметрів (актуальність, проблема, стан вивчення, мета, об'єкт, предмет тощо дослідження), підготовка головної частини (змісту роботи), що містить розділи чи підрозділи та висновки після них і формулювання загальних висновків (узагальнень) всього особисто здобутого. Обґрунтувати алгоритм та особливості створення більш складних форм / видів наукової звітності, а саме тез, статті й насамкінець виконання освітньо-наукової програми кваліфікаційної роботи, яка має повною мірою реалізувати «Загальні рекомендації з підготовки, оформлення, захисту й оцінювання випускних кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти першого бакалаврського і другого магістерського рівнів підготовки», що розроблені й затверджені кожним ЗВО України.

ІР: опанувати під час написання наукових текстів на особистісному рівні втілення у життя засадничими мовними структурами / конструкціями коректного висловлення здобувачем як запозичених теоретичних уявлень і тверджень, так і власних думок та узагальнень; до прикладу, той чи той автор: а) розглядає питання, аналізує проблеми, розкриває своє розуміння, викладає основні положення, аргументує власні погляди, обстоює вимоги принципу тощо; б) зазначає важливість, вказує на факт, приділяє основну увагу, зосереджує дослідницьку свідомість та ін.; в) в актуальне завдання, проблематизує тему, оприлюднює факти, змодельовує ситуацію, згадує базові дефініції, деталізує план пошуку, зазначає найважливіше, висвітлює своє концептуальне бачення предмета дослідження; г) зіставляє підходи, аргументує свою думку, наводить приклад, ілюструє свої висновки, підтверджує факти, пропонує спосіб розв'язку проблеми тощо; д) висновує, узагальнює, обґрунтовує, аргументує, апробує, рефлексує.

СР: набути вмінь і навичок самостійної підготовки, написання та публічного захисту здобувачем власної кваліфікаційної роботи під консультаційним наставництвом наукового

керівника (професора, доцента); передусім, вибравши тему авторського пошуку та опрацювавши базові літературні джерела, створити пілотний проєкт або концепцію дослідження, що оформляється у вигляді вступу з усіма його нормативними параметрами і підготувати розгорнутий і чіткий план роботи, що впорядковує, упослідовнює і дисциплінує дослідницько-пошукові зусилля здобувача; далі він має змогу систематизувати, закріпити, розширити теоретичні та практико-орієнтовані знання зі спеціальності, виявити навички їх застосування при вирішенні конкретних професійних завдань, опанувати методикою психосоціального експериментування, врешті-решт з'ясувати свою функціональну готовність до виконання ролі соціального працівника.

Тема 15. Нормативні вимоги до оформлення наукових публікацій.

Вивчити затверджені вченою радою університету вимоги до оформлення кваліфікаційної (магістерської) роботи та до наукових публікацій, які виконуються за її результатами; мати уявлення про наукове і літературне редагування україномовних текстів, про внесення коректурних правок до нього і про тонкощі публічної презентації здобутого психосоціального знання під час захисту магістерської роботи. Завчити і бездоганно дотримуватися основних технічних (рамкових) вимог до оформлення здобувачем кваліфікаційної роботи, зокрема: 1) її друкований формат має містити 50-60 сторінок, надрукованих шрифтом Times New Roman на форматі А4 (210 x 297 мм), розміром шрифту 14 із відстанню між рядками 1,5 інтервалу, із верхнім, нижнім і

ліvim полями 20 мм і з правим полем 10 мм; 2) обсяг вступу має становити 3-4 сторінки, а загальних висновків – 4-5; 3) кількість розділів, диференційованих на підрозділи та із короткими висновками даних має складати три; 4) кількість активно використаних літературних джерел – від 40 до 60 одиниць; 5) апробація особисто отриманих результатів повинна охоплювати мінімум два виступи на наукових конференціях із публікацією тез (2-5 сторінок) та одну підготовлену і видану (бажано у періодичному часописі категорії Б видань України) з теми дослідження наукову статтю (8-15 сторінок).

ІР: поетапно виконати на системодіяльнісному рівні здійснення і на межі індивідуально-психологічних можливостей (здібностей, спроможностей) науково-дослідну роботу із створення самим здобувачем текстів тез, статті, кваліфікаційної праці: а) у чернетці, б) начисто, в) першій і другій редакції, г) літературних правках, д) коректурі тексту, е) на завершальному етапі максимального поліпшення змісту та літературного стилю викладеного авторського матеріалу.

СР: готувати чистовий варіант змісту кваліфікаційної роботи до захисту та оприлюднення шляхом шліфування / вдосконалення тексту рукопису, перевіряючи й критично оцінюючи висловлені міркування, сформульовані висновки, подані мислесхеми, рисунки, таблиці, графіки, вивіряючи кожне речення, словосполучення, слово-термін. За потреби внести локальні чи й істотні зміни у ті чи інші фрагменти наукового тексту, оптимізуючи логіку викладу, аргументації, стилістичні прийоми, коригуючи суперечливі місця, повтори, деталі.

4. Структура залікового кредиту із практикуму «Науково-дослідна робота»

Теми	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Науково-дослідна робота у структурі соціально зорієнтованої пізнавальної діяльності						
Тема 1. Дослідно-пошукова робота як передумова зреалізування наукового підходу / способу пізнання світу.			12	6		
Тема 2. Форми та рівні здійснення науково-дослідної роботи у соціальному пізнанні та конструюванні			12	6		

Тема 3. Система аналітико-пошукових методів наукового дослідження соціального спрямування			12	6		
Тема 4. Ускладнення дослідно-пошукової роботи за етапами взаємозумовленої генези науки і суспільної практики			12	6		
Змістовий модуль 2. Пізнавально-пошукова активність і науково-дослідна робота в контексті канонічно зорієнтованого психосоціального дослідження						
Тема 5. Поетапне планування науково-дослідної роботи за базовими параметрами соціального дослідження			12	6		
Тема 6. Науково-дослідна робота на етапах теоретизації предмета соціального дослідження і його методологічного обґрунтування			12	6		
Тема 7. Науково-дослідна робота на етапи емпіричного вивчення сутності окремого соціального предмета			12	6		
Тема 8. Науково-дослідна робота на етапі системного аналізу отриманих результатів емпіричного дослідження та формулювання висновків			12	6		
Змістовий модуль 3. Види та системні характеристики науково-дослідної роботи в соціальній сфері життєдіяльності людини						
Тема 9. Методологічна робота, її ознаки, схеми та пояснювальні функції			12	6		
Тема 10. Теоретична робота і системна характеристика її ознак			12	6		
Тема 11. Наукова проектна робота і системна характеристика її ознак			12	6		
Тема 12. Експериментальна робота і системна характеристика її сутнісних ознак			12	6		
Змістовий модуль 4. Науково-дослідна робота на етапі рефлексивної звітності (написання та оформлення наукових текстів)						
Тема 13. Науковий текст, його різновиди, структура, стилістика			12	6		
Тема 14. Науково-дослідна робота над написанням наукових тез, доповідей, статей, кваліфікаційної роботи			12	6		
Тема 15. Нормативні вимоги до оформлення наукових публікацій			12	6		
Разом:			180	90		

5. Основні технічні вимоги (показники) до оформлення кваліфікаційних робіт (КР)

№ п/п	Показники	Освітні ступені		
		бакалавр	магістр	
			освітньо- професійна програма	освітньо- наукова програма
1	Обсяг основної частини КР (вступ, розділи, висновки), сторінок (для технічних спеціальностей обсяг менший на 5 стор.)	30÷35	40÷45	50÷60
2	Брошування тексту КР у тверду обкладинку	+	+	+
3	Обсяги (сторінок):			
	– вступу	2	2:3	3:4
	– висновків і пропозицій	2÷3	3:4	4:5
4	Кількість розділів	2÷3	3	3
5	Питома вага розділів (у %):			
	– розділ 1	30	30	30
	рекомендована кількість підрозділів	2	2	2÷3
	– розділ 2	40	40	40
	рекомендована кількість підрозділів	2	2	3
	– розділ 3	30	30	30
	рекомендована кількість підрозділів	1	1÷2	2
6	Кількість використаних джерел	25÷30	35÷40	40÷60
7	Апробація результатів виконання КР:			
	а) виступ на наукових конференціях з друкуванням тез,	1	2	2
	б) підготовка і видання наукової статті	–	–	1

6. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Науково-дослідна робота» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- залікове тестування та опитування;
- оцінювання продуктивності самостійної науково-дослідної роботи;
- створення мислесхем;
- соціальна експертиза наукових текстів;
- оцінювання ефективності різновидової науково-дослідної роботи;
- наукове та літературне редагування текстів;
- залік.

7. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Здобувачі освіти зобов'язані дотримуватися встановлених дедлайнів. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, платформа Kahoot).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни-практикуму «Науково-дослідна робота» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	20%	20%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Поточне оцінювання	Модульний контроль	Самотренінг	Самостійна робота
Оцінка за поточні досягнення як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час опитування на кожному практичному занятті (тема 1-8)	Модульна контрольна робота (теми 1-8)	Оцінка за поточні досягнення як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час опитування на кожному практичному занятті (тема 9-15)	Модульна контрольна робота (теми 9-15)	Сумарна оцінка за результативність науково-дослідної роботи (за її видами) здобувача	Оцінка за самостійно виконане індивідуальне завдання із підготовки до друку наукових тез за темою кваліфікаційного (магістерського) дослідження

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Методичні рекомендації з дисципліни	1–15
2.	Програмне забезпечення: Microsoft Office Word, Microsoft PowerPoint, AIMP, Moodle	1–15
3.	Технічне забезпечення: ноутбук, проектор	1–15

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: монографія / О.І. Бульвінська, Н.О. Дівінська, Н.О. Дяченко та ін.; за ред. О.Г. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с.
2. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень. Київ: Кондор, 2009. 205 с.
3. Методика організації науково-дослідної роботи: навчальний посібник / Г.І. Артемчук, В.М. Курило, П.М. Кочерган. Київ: Форум, 2000. 271 с.
4. Методологія науково-дослідницької діяльності: навчальне видання / уклад. Т.А. Роїк. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 56 с.
5. Основи методології та організації наукових досліджень / за ред. А.С. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
6. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі. Київ, 2003. 116 с.
7. Стандарт Національної академії наук України. Організація і проведення науково-дослідних робіт СОУ НАН 73.1-001:2011: видання офіційне. Київ: НАН України, 2011. 28 с.
8. Султанова Л.Ю. Формування готовності студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 168 с.
9. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: практичний посібник / В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скиба; за ред. О. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 174 с. URL: <http://ihed.org.ua/ua/resursy/biblioteka.html>.
10. Фурман А.В. Соціальні і соціологічні дослідження: подібність, відмінність, учинкова організація. *Вісник культурний млин: методологічний альманах*. 2021. Модуль 22. С. 4-14.
11. Фурман А.В., Дубно А.В. Психодіагностична компетентність соціального працівника: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 102 с.
12. Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи: підручник. Київ: Академія, 2018. 160 с.
13. Фурман О.Є. Взаємоспричинення парадигм, стратегій, класів і методів соціально-психологічного впливу. *Психологія і суспільство*. 2019. №2. С. 44-65.
14. Фурман О.Є., Шафранський В.В., Гірняк Г.С. Міжособове спілкування і вплив як осереддя та інструмент соціально-психологічної роботи. *Психологія і суспільство*. 2022. №2. С. 83-96.
15. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ: Знання, 2008. 310 с.
16. Яремчук В. Основи науково-дослідної роботи студентів: навчальний посібник. Острог: НУ «Острозька академія», 2012. 56 с.

Додаткова література

17. Алендарь Н., Антонюк В. Вплив науково-дослідницької діяльності на формування творчої особистості майбутнього вчителя початкової школи. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. №4 (11). С. 95-100.

18. Андрієвський Б.М. Проектно-модульна діяльність студентів у системі формування їх професійно-дослідницьких компетентностей. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. Вип. 14. С. 7-10.
19. Артеменко О.В. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 327 с.
20. Білостоцька О.В. Готовність майбутніх учителів до науково-дослідної роботи. *Вісник Львів. ун-ту*. 2009. Вип. 25. Ч. 3. С. 96-102.
21. Варава І.М. Особливості науково-дослідницької діяльності студентів як суб'єктів вищої освіти. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2022. №52. Р. 247-250. URL: <https://vspu.net/sit/mdex.php/sit/article/view/5309>
22. Верба В.А. Формування нової концепції організації науково-дослідної роботи викладачів і студентів. URL: <http://conference.spkneu.org/2012/11/formuvannya-novoyi-kontseptsiiyi-organiza>.
23. Вихрущ В.О., Козловський Ю.М., Ковальчук Л.І. Основи наукових досліджень у галузі педагогіки: підручник. Тернопіль: Крок, 2017. 340 с.
24. Галіцан О.А., Койчева Т.І., Осипова Т.Ю. Роль науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів у професійній підготовці. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 66. С. 110-113.
25. Гірняк А.Н. Психологічна діагностика міжособистісної взаємодії засобами соціометричного опитування. *Психологія і суспільство*. 2019. №3-4. С. 138-147.
26. Головкова М.М., Єрмак Ю.І. Організація науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 2(1). С. 117-123. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-18>.
27. Голуб Т.П. Інтеграція змісту науково-дослідницької роботи студентів і якості вищої технічної освіти. *Наука і освіта*. 2011. №6. С. 51-54.
28. Гордій Н.М. Організація науково-дослідної роботи студентів ВНЗ. URL: http://rusnauka.com/3_SND_2010/Pedagogica/58239.doc.htm.
29. Горкуненко П.П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідної роботи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2007. 265 с.
30. Дикий Я.О. Психосоціальне деталювання як методологічна процедура. *Психологія і суспільство*. 2023. №2. С. 75-83.
31. Дубасенюк О.А. Формування методологічної культури молодого дослідника у процесі його наукового становлення у сфері педагогіки. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. 2009. Вип. XI. С. 67-74.
32. Загальна соціологія: хрестоматія / концепція, упоряд., перекл. А.В. Фурман, В.С. Біскуп, О.С. Морщакова. Київ: Ліра-К, 2020. 354 с.
33. Зеленько О.А. Про науково-дослідну роботу у вишах України. *Наука і освіта*. 2011. №8. Педагогіка. С. 56-59.
34. Зубченко Л. Студентський науковий гурток – середовище креативної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. №8. С. 51-56.
35. Зязюн І.А. Педагогічне наукове дослідження у

контексті цілісного підходу. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. №1. С. 19-30.

36. Лавриш Ю.Е. Особливості організації науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Вісник НТУУ «КПІ». Серія: Філологія. Педагогіка*. 2013. вип. 2. С. 72-76.

37. Микитюк О.М. Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих закладах освіти України в XIX ст.: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2004. 42 с.

38. Микитюк О.М. Науково-дослідна робота у вищих навчальних закладах – основа якості управління освітою. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2011. Вип. 35. С. 71-82.

39. Микитюк О.М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект). Харків: ОВС, 2001.

40. Оліяр М.П., Русин Г.А., Червінська І.Б. Основи науково-педагогічних досліджень (модульно-рейтинговий підхід). Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 214 с.

41. Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / І. Аносов та ін. Мелітополь, 2015. 218 с.

42. Павлова В.В. Із досвіду організації науково-дослідницької діяльності майбутніх магістрів. *Наука і освіта*. 2014. №2. С. 94-97.

43. Пехота О.М., Єрмакова І.П. Основи педагогічних досліджень. Київ: Знання, 2013. 287 с.

44. Пригодій А.В. Організація науково-дослідної роботи студентів на заняттях з дисципліни «Основи наукових досліджень». *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2016. Вип. 140. С. 173-175.

45. Прошкін В.В. Організаційна структура науково-дослідної роботи студентів. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN9/10pvvnrs.pdf>.

46. Рогозіна О.В. Науково-дослідницька діяльність як компонент самоосвіти та самореалізації особистості. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 3. С. 48-53.

47. Розлуцька Г.М., Русин Г.А. Організація науково-дослідницької діяльності здобувачів магістерських програм в умовах війни. *Освітні обрії*. 2022. №1 (54). С. 137-140.

48. Рудакова О.В. Формування готовності студентів до науково-дослідної діяльності засобами проблемного навчання. *Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Т. Шевченка: Соціол. науки*. 2012. №2. С. 193-200. URL: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=9680&chapter=1>.

49. Сенча І.А. Педагогічні умови формування дослідницької культури майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2008. 20 с.

50. Скиба Ю.А., Титаренко Н.Ю. Домінуючі мотиви в науково-дослідницькій діяльності студентів першого і другого курсів вищих навчальних закладів України. *Вища освіта України*. 2015. №3. Дод. 1: Інтеграція вищої освіти

і науки. С. 2231-247.

51. Ставицький В.А. Розвиток вищої освіти, заснованої на дослідженнях. *Вища освіта України*. 2013. №3. Дод. 2: Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу. С. 27-30.

52. Степашко В. Модель науково-дослідної роботи вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць Уманського педагогічного університету імені П. Тичини. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2006. Вип. 17. С. 17-29.

53. Ягоднікова В. Організація науково-дослідницької діяльності як чинник формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2024. № 1 (29). С. 126-131. DOI: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.1\(29\).2024.305106](https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(29).2024.305106)

54. Ярошенко О.Г. Аналіз практичного стану науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: препринт (аналітичні матеріали) / авт. кол.: О.Г. Ярошенко, Ю.А. Скиба, Н.Ю. Титаренко; за ред. О.Г. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. С. 91-92.

55. Ярошенко О.Г. Умови реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів університету в орієнтованому на дослідження освітньому середовищі. *Вища освіта України*. 2015. №3. Дод. 1: Інтеграція вищої освіти і науки. С. 286-291.

56. Dawson C. 100 Activities for Teaching Research Ethics and Integrity. Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd, 2022. 376 s.

57. Dawson C. A-Z of Digital research Methods. Milton Park: Taylor & Francis, 2019. 414 p.

58. Dawson C. Introduction to Research Methods 5th Edition: A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project. Little: Brown Book Group, 2019. 160 p.

59. Dawson C. Research Methods Made Simple: Stories, Games & Puzzles to Help You Understand. Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd, 2024. 312 s.

60. Jha A. Social Research Methodology: Qualitative and Quantitative Designs. Milton Park: Taylor & Francis, 2023. 376 p.

61. Laws S., Harper C., Jones N., Marcus R. Research for Development: A Practical Guide. Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd, 2013. 166 s.

62. Studdon J. Scientific Method: How Science Works, Fails to Work, and Pretends to Work. Milton Park: Taylor & Francis, 2024. 210 p.

63. Furman A. V. Rybina N. V. Value-conceptual sphere and self-efficacy of professionals in the socioeconomic field. *Психологія і суспільство*. 2024. №2. С. 135-146.

Рецензенти:

**д. е. н., проф. Андрій КРИСОВАТИЙ,
д. психол. н., проф. Мирослав САВЧИН.**

Надійшла до редакції 16.06.2025.

Підписана до друку 25.06.2025.

Бібліографічний опис для цитування:

Фурман А.В. Авторська програма практикуму “Науково-дослідна робота”.

Психологія і суспільство. 2025. № 2. С. 190-212. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2025.02.190>